

Etická výchova

Pracovní listy pro 4. ročník základních škol

Květa Trčková
Romana Zemanová

Ilustroval: Roman Bureš

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

Vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

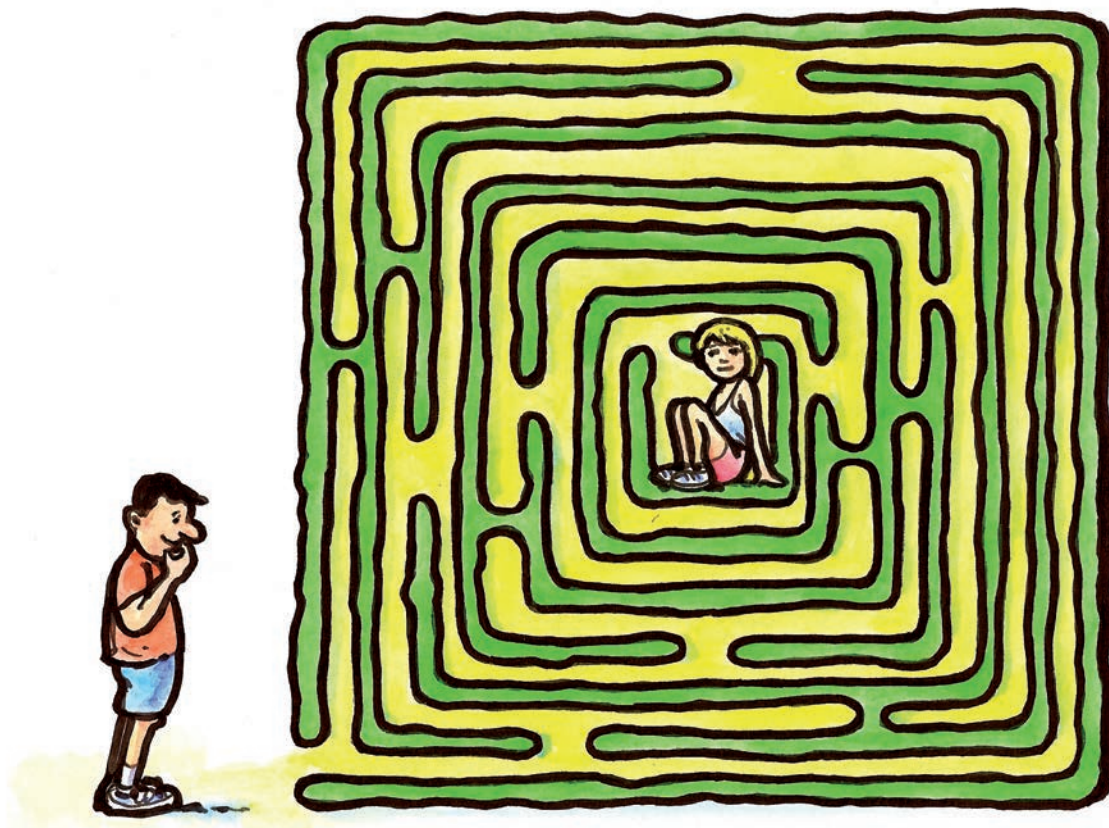

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Dokážeš najít kamarádům cestu k sobě, aby si mohli popovídat?

2. Jak by si kamarádi mohli povídat, pokud by se k sobě nemohli dostat? Řešte nabídnuté situace:

Kamarádi o sobě budou vědět, ale nebudou se vidět?

Kamarádi na sebe budou vidět, ale nebudou se slyšet?

Jak se domluví, když nebudou moci mluvit?

3. Jaký je rozdíl mezi dorozumíváním zvířat a lidí?

Zvířata se domlouvají

Lidé se domlouvají

NĚMÉ OBRÁZKY

1. Kdykoli jdete do přírody, kdykoli se podíváte z okna, poznáte, jaké je roční období. Poznáte, co si máte obléknout. Víte, které sporty můžete dělat, jakou zábavu si venku najít.

Jak je to možné? Jak to, že to všechno víte?

.....

.....

.....

.....

2. Jak jste poznali v „němé“ říši, co po vás ostatní chtějí? Podle čeho? Stručně to popište – pojmenujte:

.....

.....

.....

.....

3. Které vaše vlastnosti, jaké chování se při aktivitě Némé obrázky mohlo projevit?

+

.....

.....

-

.....

.....

Lekce
3

HRAJME PÍSEŇ DO KOLA

Vymysli a nakresli obrázky vystihující obsah následujících písniček:

1. Skákal pes přes oves

2. Ten Chlumecký zámek

3. Buráky

4. Vlastní výběr

PANTOMIMA

1. Zapište si, o čem byla filmová ukázka:

2. K obrázkům níže uvedeným napište, jaké asi mají postavy na nich pocity:

3. Do dalších tří rámečků se pokuste nakreslit postavy tak, aby vyjadřovaly nějaké pocity, stavy, situace...

Ve skupině pak navzájem poznávejte a popisujte, jaké situace vaši spolužáci měli svým obrázkem na mysli. Můžete si navzájem dávat žetony za úspěšnost.

--	--	--

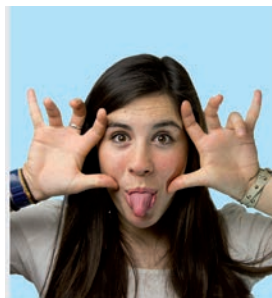

MIMIKA

1. Doplňte do vět jedno slovo:

1. si není možné koupit.
2. trvá jen chvilku, ale vzpomínka na něj trvá věčně.
3. přináší při únavě úlevu.
4. je znakem přátelství.
5. Nikdo není tak bohatý, aby se bez obešel.
6. Je ve smutku potěšením.
7. obohacuje toho, kdo ho přijímá.

2. K uvedeným obličejům přiřaďte, co asi v danou chvíli cítí:

3. Do prázdných rámečků se pokuste nakreslit obličej, vystihující nějaký pocit, náladu...

--	--	--

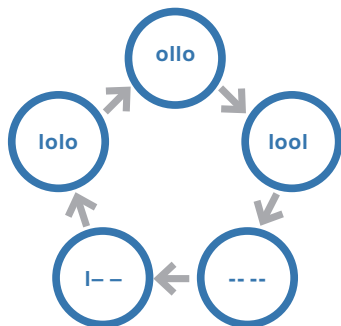
Ve dvojici si popovídejte o svých „obličejích“ a hádejte, co váš soused asi zachytil.

ŘEČ OČÍ

1. V oválu jsou naznačeny pozice při aktivitě Židle. Očísluj číslem 1 variantu, která ti nejvíce vyhovovala, a pak ty následující. Vypište, kde se s těmito pozicemi můžete setkat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Spoj obrázky očí se správnými popiskami, případně dopiš ke každému svůj názor nebo postřeh.

.....

.....

.....

.....

smutek
pohoda

radost
spokojenost

překvapení
láska

úspěch
ostych

.....

.....

.....

.....

MLUVÍME OČIMA

1. Zapiš si, co je podle tebe důležité při čtení významného projevu, třeba prezidentského:

.....

.....

.....

2. Co všechno můžeme říct očima? Zamysli se a napiš na volné řádky.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Zkus dokreslit výrazy očí do obličeje, aby říkaly:

a) „Je mi to jedno.“

b) „Mám tě rád.“

c) „Zlobím se.“

GESTA, MLUVÍME RUKAMA?!

1. Zapište, co jste našli ve slovníku cizích slov:

.....

.....

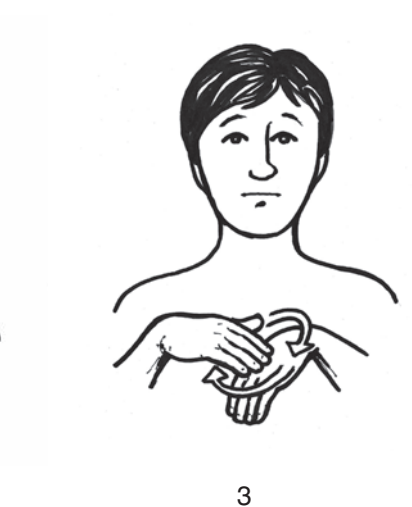

2. Prohlédni si obrázek a zkus přiřadit slova ke gestům zachyceným na obrázcích.

a) Dobrý

b) Promiňte

c) Ano

Víš, jak se jmenuje způsob dorozumívání na obrázcích?

.....

.....

3. Na volné řádky napiš další možnosti, kdy se v reálných situacích užívají gesta a kde se s nimi můžeš setkat.

1.

2.

3.

Lekce 9

PODÁNÍ RUKY

1. Vymyslete názvy různých druhů podání ruky podle síly stisku. Můžete napsat i více názvů.

- a) velmi silný, např. dřevorubec _____
- b) silný _____
- c) optimální _____
- d) slabý _____
- e) velmi slabý _____

2. Obkresli na volné místo svou ruku. Do prstů ruky napiš, jakými pravidly by se měli lidé řídit při podávání rukou:

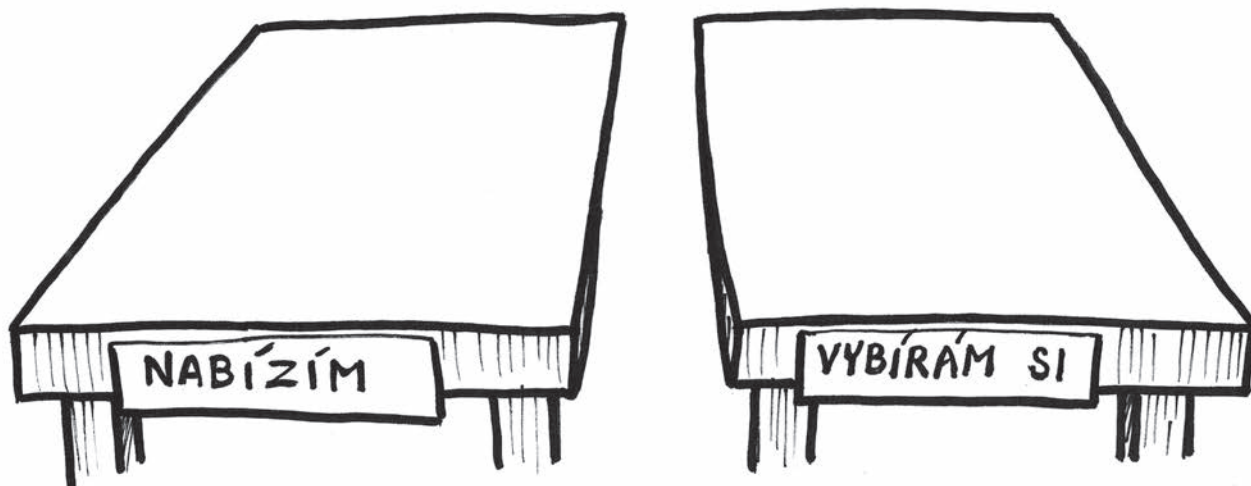
1. Kamarád/kamarádka

Vzpomeň si na svého nejlepšího kamaráda/nejlepší kamarádku. Do volných bublinek dopiš, co se ti na něm/ní nejvíce líbí a čeho si nejvíce ceníš.

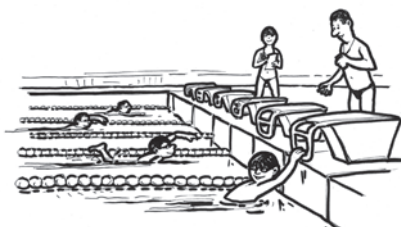
2. Domalovánka – burza

Představ si, že by sis na burze mohl/a volně vyměnit tři předměty. Na levou stranu napiš nebo nakresli, jaké předměty bys nabídl/a. Na pravou stranu napiš nebo nakresli předměty, které by sis vybral/a od ostatních.

Prohlédněte si pozorně obrázky. Na každém obrázku byste měli u nakreslených postav najít kladnou – pozitivní vlastnost. Až je najdete, rozstříhejte dolní nabídku a nalepte ke správným obrázkům.

Nabídka popisů:

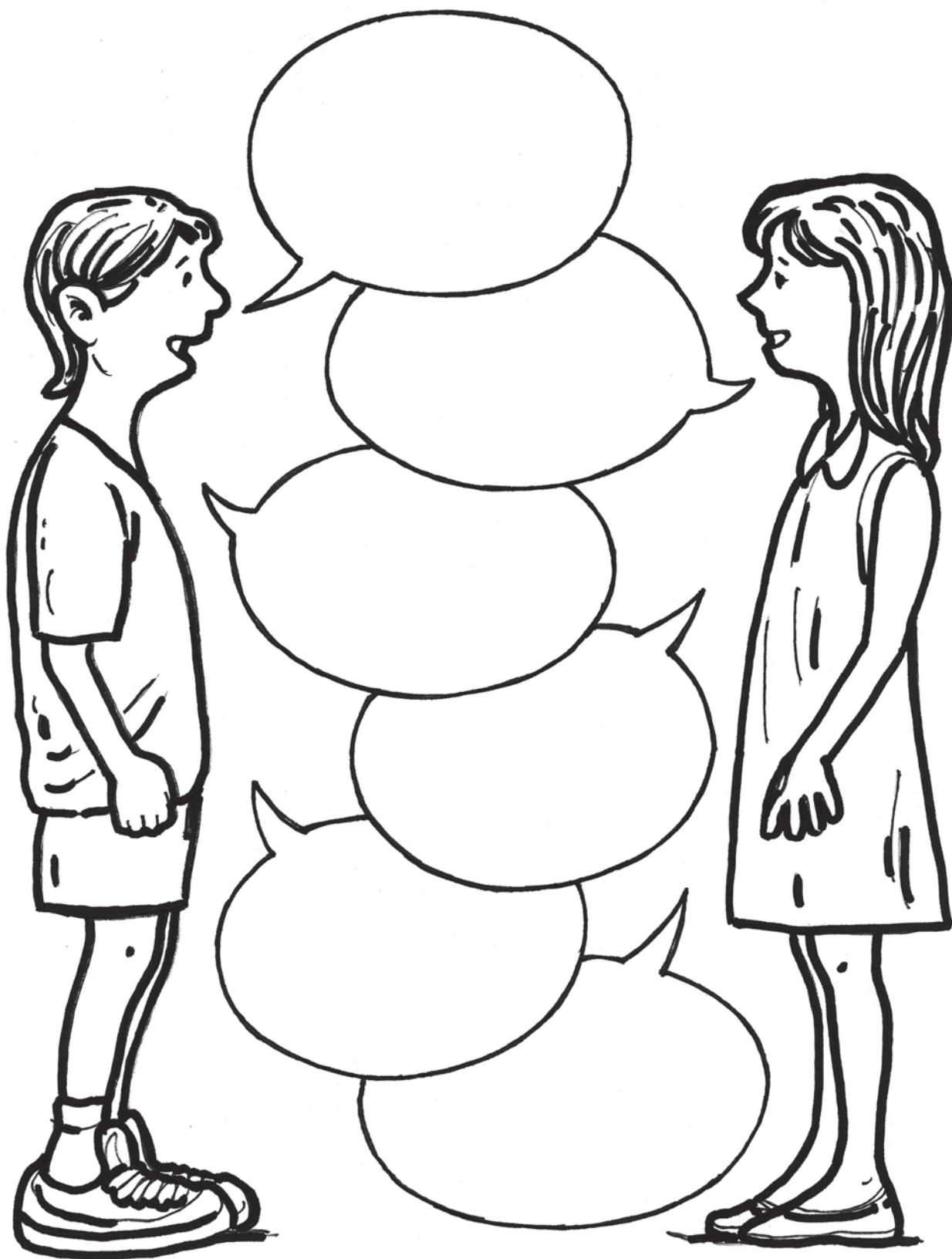
A) To jsi hodný, že pomáháš na zahradě.	B) To se vám povedlo, holky. Myslíte, že byste mi mohly také jeden vyrobit?	C) A vítězem se stává... Blahopřejeme k výhře.
D) Nevadí, že jsi druhý. I stříbrná medaile znamená velký úspěch.	E) Asi vám to dalo velkou práci, abyste dosáhli tak pěkných výsledků.	F) Je vidět, že to neděláte poprvé, děti. Co připravíte příště?
G) Hraješ moc hezky. Odkdy chodíš do hudební školy?	H) To jste šikulky, když takhle pomáháte mamince.	I) No to je krása! Půjdeme to oslavit do cukrárny?

CHCI TI NĚCO ŘÍCT

Prohlédni si obrázek. Do volných bublinek doplň věty, jak by mohl jeden druhého pochválit a jak by mohl ten druhý reagovat na pochvalu.

CHVÁLÍME V RŮZNÝCH JAZYCÍCH

1. Jaké slovo se velmi často používá, když chcete někoho pochválit?

Zkuste rozluštit, které jsme pro pochvalu vybrali my, a slovo napiš do řádku.

B Ě R Ý V O N

2. Všichni víme, že se chválí lidé na celém světě. Zkuste napsat název jazyka a přiřadit slovo chvály DOBRĚ napsané v různých světových jazycích ke státům v tabulce.

Nabídka slov: CHOROŠO, WELL, GUT, DOBRZE, BIEN, DOBRE, BENE, JÓL

Stát	Jazyk	Pochvala
Německo		
Velká Británie		
Maďarsko		
Rusko		
Itálie		
Francie		
Polsko		
Slovensko		

3. Do sloupečků doplň alespoň tři příklady toho, kdy je chválen vnější vzhled, schopnosti a vykonaný skutek.

Vnější vzhled, zevnějšek	Vlastnost, schopnost, dovednost	Vykonaný dobrý skutek
Má krásné dlouhé vlasy.	Umí hrát na kytaru.	Pomáhá doma vynášet odpadky.

Lekce
14

PAMATUJEŠ SI, O ČEM TO BYLO?

Název příběhu:

Název knihy, ze které je příběh:

Hlavní hrdinové:

Místo, kde se příběh odehrává:

Napište tři hlavní myšlenky z příběhu:

1.
2.
3.

Chválil v příběhu někdo někoho?

Pokud ano, kdo a koho?

O jaký typ chvály šlo? Proč ho/ji chválil?

Líbilo se ti toto vyjádření chvály?

Co si o takové pochvale myslíš?

Co bylo v tomto příběhu nesprávně?

Použil/a jsi někdy takovou pochvalu u někoho?

Znáš příběhy podobné této bajce?

Zkus nakreslit jednoduchý obrázek k příběhu:

ROZHOVOR

V následujících rámečcích je zapsán rozhovor, ale jeho části jsou pomíchány.

Tvým úkolem je seskládat ho tak, aby dával smysl. Do rámečků napiš čísla podle pořadí.

Na závěr si ho přečtete nahlas. Našli jste v rozhovoru nějaké pozitivní – kladné hodnocení druhých? Pokud ano, jaké?

AHOJ ADAME. CO DĚLÁ KLÁRA?

NO, KLÁRA HRÁLA A ZPÍVALA SKVĚLE. A TY NÁDHERNÉ ŠATY, KTERÉ MĚLA, KRÁSA! ŘÍKALI JSME SI, ŽE BYCHOM SE BÁLI LÉZT PO ŽEBŘÍKU TAK VYSOKO NAD JEVIŠTĚ A JEŠTĚ ZPÍVAT. NECHÁPU, JAK SI MŮŽE ZAPAMATOVAT TOLIK TEXTŮ. MOC SE NÁM ALE NELÍBIL TEN STARŠÍ ZPĚVÁK. NEBYLO MU VŮBEC ROZUMĚT. A TEN MALÝ KOCOUREK, KTERÝ TAM POBÍHAL, BYL ROZTOMILÝ. A JAK SE TO LÍBILO VÁM?

HMMM. TY JSI TAM BYL TAKÉ? ANI JSEM SI TĚ NEVŠIMLA. BYLI JSME TAM S PAVLEM, DENISOU A PĚTOU.

TO JSI MOC HODNÝ. TAK JÁ UŽ MUSÍM JÍT. AHOJ.

A JAK SE TI TO LÍBILO?

AHOJ, KAČKO. PROČ SE PTÁŠ? TY JSI BYLA VČERA TAKÉ NA KLÁŘINĚ DIVADELNÍM PŘEDSTAVENÍ?

BYL JSEM TAM S NAŠIMA. SEDĚLI JSME VE DRUHÉ ŘADĚ.

NO, NAŠIM SE TO LÍBILO MOC. JÁ JSEM TO UŽ VIDĚL NĚKOLIKRÁT NA ZKOUŠCE, BYL JSEM TAM SE SESTROU, POMÁHAL JSEM JIM STAVĚT KULISY.

TO JE DOBRÉ, ŽE TAM MŮŽEŠ TAKHLE CHODIT A POMÁHAT JIM.

JESTLI CHCEŠ, DOMLUVÍM TI TO S VEDOUCÍM JEJICH SOUBORU A MŮŽEŠ TAM TAKÉ PŘIJÍT.

AHA, MY JSME SEDĚLI AŽ VZADU. NESEHNALI JSME LEPŠÍ LÍSTKY.

AHOJ.

UMĚNÍ ODPUSTIT – HRDINA, NEBO ZBABĚLEC?

1. Ve dvojicích vytvořte různá slova a vysvětlete jejich význam.

VY-, OD-, PŘE-, PRO-, V-, U-, NA-, PUSTIT

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Dále vymyslete krátký příběh a použijte v něm následující slova ve správném pořadí: špatné svědomí, kamarádství, odpuštění, lež, provinění, smíření, odpovědnost.

.....

.....

.....

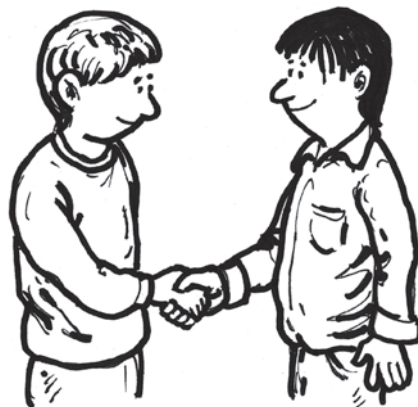
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Pozorně si přečtete citát. Zařadte k jednotlivým barevným částem správná slova podle významu citátu: PŘÍTOMNOST, MINULOST, BUDOUCNOST:

ODPUŠTĚNÍ ZNAMENÁ

POSLAT PRYČ TO, CO BYLO,

UVÍTAT, CO BUDE

A SOUHLASIT S TÍM, CO JE.....

2. K uvedeným dvojicím napište příklady toho, co by si mohli odpouštět. Vyberte si příklady z nabídky dvojic a uveďte i další:

maminka tatínkovi

.....

.....

bratr sestře

.....

.....

maminka dceři

.....

.....

paní učitelka žákovi

.....

.....

tatínek mamince

.....

.....

sestra bratrovi

.....

.....

dcera mamince

.....

.....

žák paní učitelce

.....

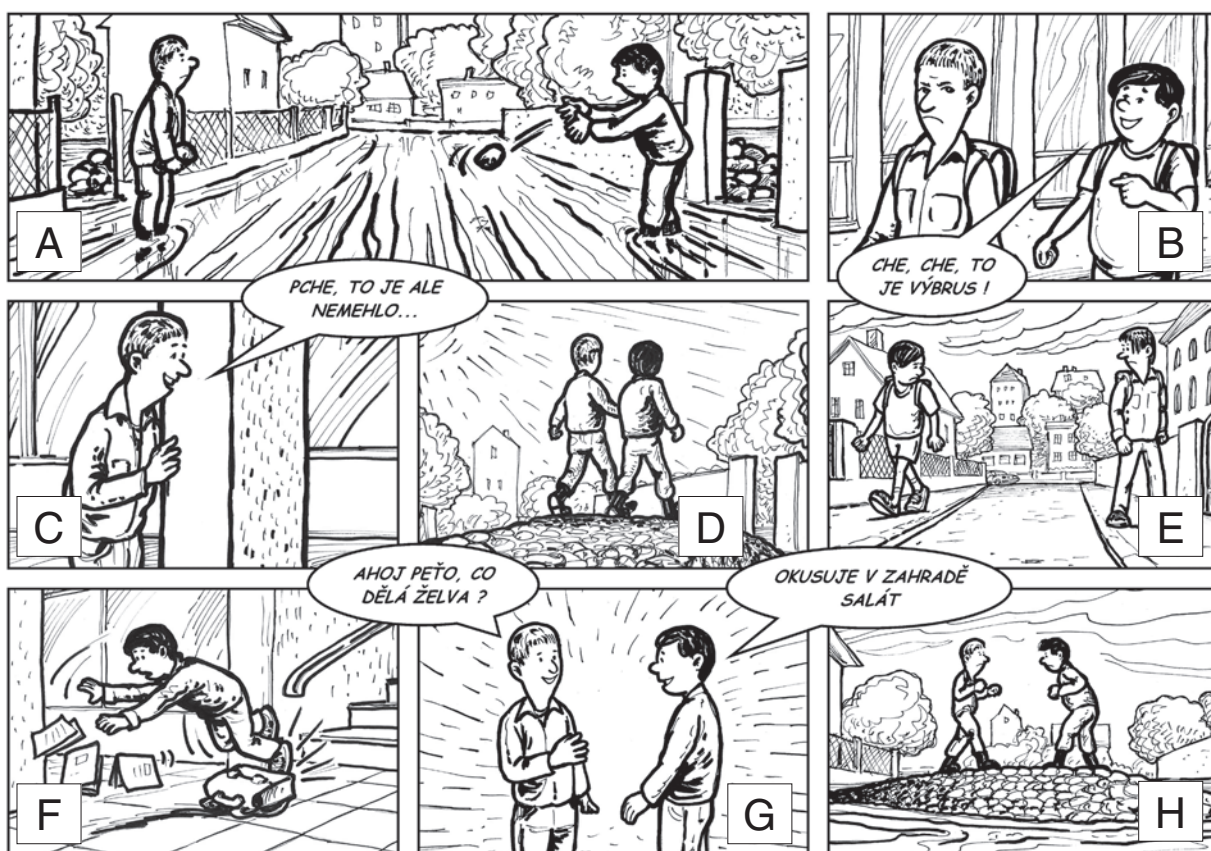
.....

FORMY VYJÁDŘENÍ ODPUŠTĚNÍ – JAK ODPOUŠTÍME?

Dobře si prohlédněte obrázky a pokuste se je seřadit podle toho, jak se podle vás příběh odehrál.

Zde napište pořadí obrázků:

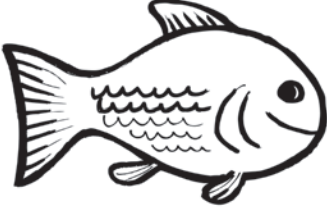

1. – 2. – 3. – 4. – 5. – 6. – 7. – 8. –

ÚCTA K ČLOVĚKU S HANDICAPEM I.

1. Pokus se překeslit obrázky do vedlejších rámečků. **Pozor! Jsi-li pravák, kresli do prvního rámečku pravou rukou a do druhého levou rukou, a jsi-li levák, kresli nejprve levou rukou a následně pravou!**

2. Pokračujte ve dvojicích: jeden si zakryje oči, vezme tužku – druhý mu ruku s tužkou nasměruje na papír a diktuje mu, co má kreslit či psát (např. jméno tiskacími písmeny). Vyzkoušejte si tři obrázky a vystřídejte se.

ÚCTA K ČLOVĚKU S HANDICAPEM II .

1. Zapiš si sem své postřehy z filmu:

Kdo tě zaujal?

Čím tě vybraná postava zaujala, co o ní můžeš říci pěkného?

.....

.....

Napiš pěkné věci i o dalších postavách.

.....

.....

Pošli vybrané postavě vzkaz:

.....

.....

2. Prohlédněte si fotografie a ke každé si vymyslete příběh:

HRAJEME SI S CITY

1. Připravte si pastelky. V tabulce jsou vypsány některé lidské city a pocity. Pokuste se ke každému pojmu vybrat barvu, která se pro daný cit hodí nejvíce. Do třetího sloupceku doplňte konkrétní příklad.

	Barva	Konkrétní příklad
RADOST		
STRACH		
LÁSKA		
NENÁVIST		
DŮVĚRA		
ZÁVIST		
PŘÁTELSTVÍ		
HLAD		

2. Pokuste se doplnit místo pomlček chybějící písmena tak, abyste dostali názvy citů a pocitů.

- A D - S -

- Ů V - R A

P - - T - - - T - Í

- Ř - - V A - - - Í

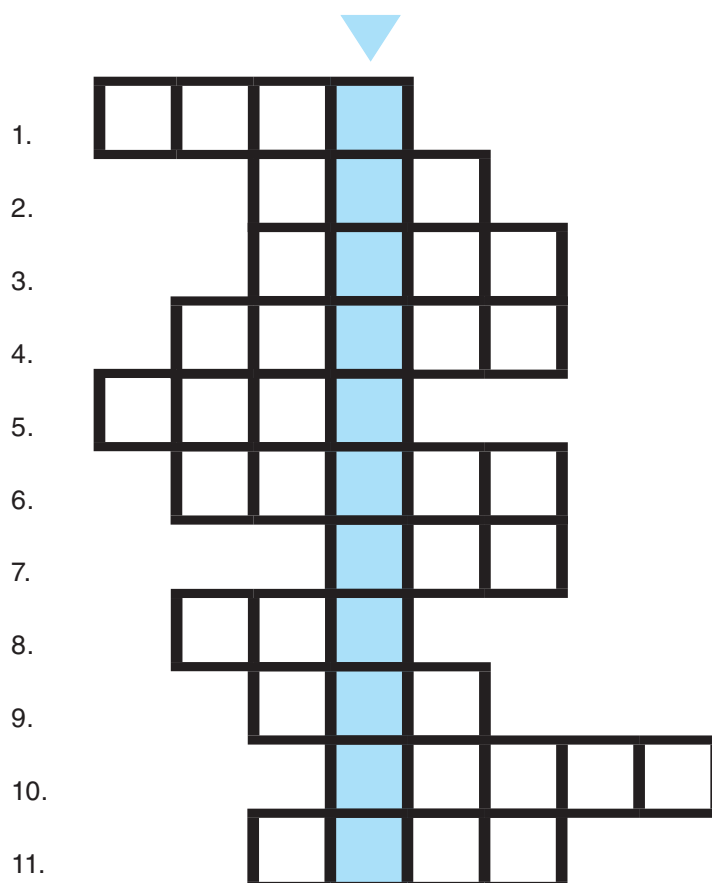
- Á - - A

LUŠTĚNKA S CITY

Máte rádi křížovky? Pokuste se jednu vyluštit. Tajenkou by měl být jeden s dětských citových vztahů.

1. Anglicky kniha
2. Nápoj (ovocný, černý, zelený, bylinný...)
3. Jehličnatý strom
4. Drahý kov, ze kterého se vyrábějí šperky
5. Zimní měsíc
6. Části voru
7. Dvacet čtyři hodin
8. Hodně stromů
9. Číslovka
10. Část dne
11. Opak lenosti

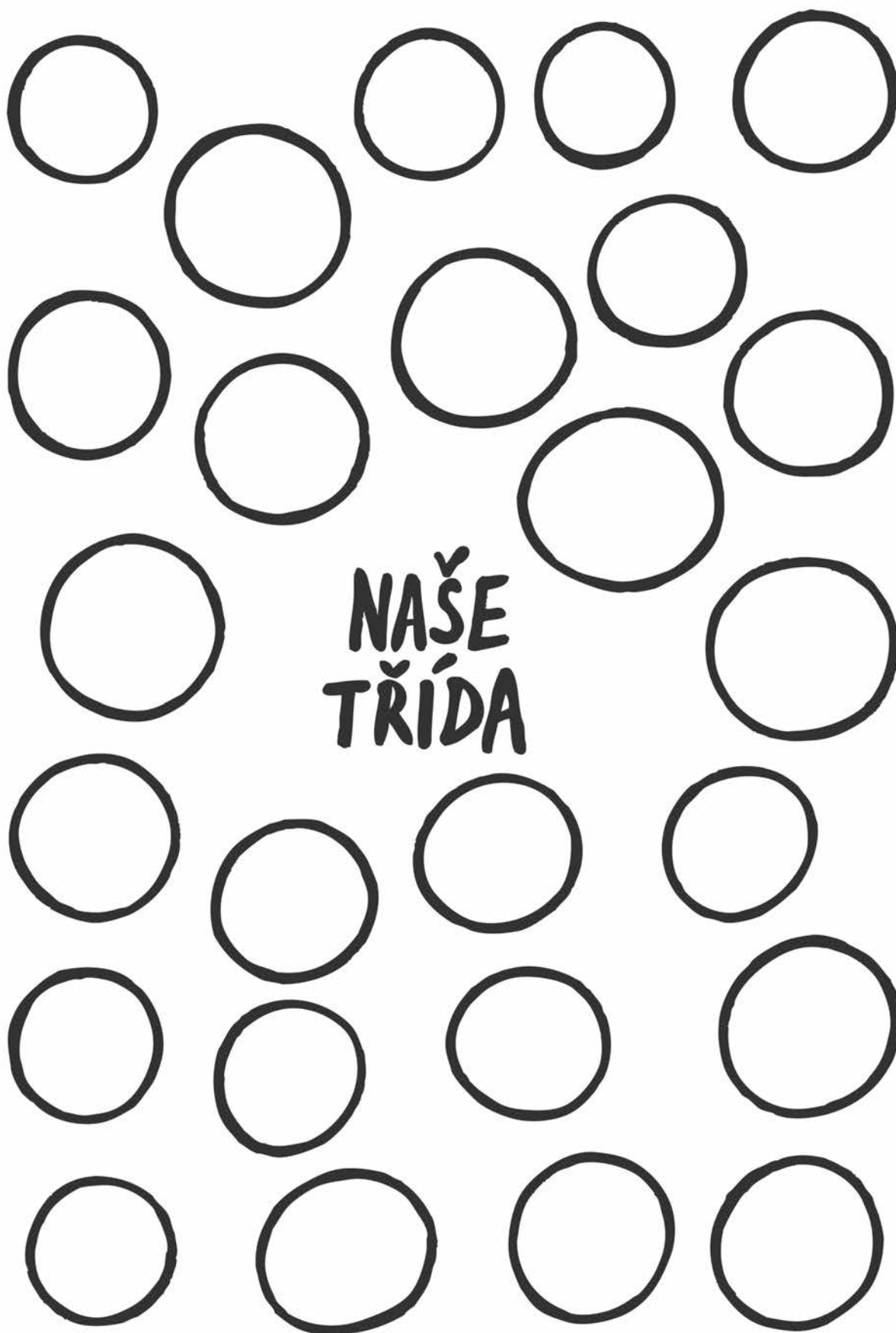

TAJENKA: _____

NAŠE TŘÍDA

Do obrázku doplňte jména všech žáků vaší třídy. Můžete přidat i obrázek.
Pokud nějaká kolečka přebývají, vybarvěte je. Pokud chybějí, dokreslete si je.

TO SE MI LÍBÍ/TO SE MI NELÍBÍ

Na volné řádky dopište, co na obrázcích dívek a chlapců na vás působí pozitivně a co negativně.

DOTAZNÍK

Doplňte následující věty.

Nejlépe se cítím, když _____

Nejraději ve svém volném čase dělám _____

Nejčastěji se směji s _____

V naší třídě se cítím _____, protože _____

Ve škole nejraději dělám _____

Zkoušení a písemné testy mi _____

Když dostanu dobrou známku _____

Když dostanu špatnou známku _____

Vadí mi, když _____

Když se ostatní dohadují, tak _____

Největší obavy mám z _____

Noční bojové hry mi _____

Když jsem nazlobený/nazlobená, tak _____

Svůj hněv zvládám nejlépe pomocí _____

ZVLÁDÁNÍ HNĚVU

Prohlédněte si obrázky. Na volné řádky pod obrázků napište, co je na obrázku špatně, a doporučte, jak by šla situace řešit lépe.

Zde můžete nakreslit svou vlastní situaci:

SCHOPNOST EMPATIE NÁM ZNAČNĚ USNADŇUJE KOMUNIKACI, POMÁHÁ NÁM LÉPE POCHOPIT DRUHÉ, POROZUMĚT JIM A CITLIVĚJI JIM SDĚLOVAT NEJRŮZNĚJŠÍ VĚCI.

JAK MOC JSTE EMPATIČTÍ?

Odpovězte ANO/NE

1.	Zajímá mě to, co se děje druhým lidem.		
2.	Lidé mi obvykle nemusejí říkat, jak jim je a jak se cítí – dokážu to vycítit.		
3.	Jsem týmový hráč, dovedu se radovat ze společných úspěchů týmu.		
4.	Těší mě pomáhat druhým.		
5.	Mám-li se rozhodnout, vždy zvažuji, jaké dopady bude mé rozhodnutí mít na druhé lidi.		
6.	Dokážu lidem citlivě sdělit i špatné zprávy.		
7.	U každého vždy dokážu najít něco, co mohu pochválit.		
8.	Když vidím, že nový spolužák má ve škole problémy, sám/ sama od sebe mu nabídnu pomoc.		
9.	Nikdy nezapomínám na narozeniny, svátky a důležitá výročí svých blízkých.		
10.	Když vstoupím do místnosti, kde jsou i jiní lidé, neomylně hned „vycítím“, jaká tu panuje atmosféra.		

A jak jste na tom?

1. K číslům fotografií z učebnice přiřaď výstižné názvy fotografií. K té, kterou sis vybral jako nejhezčí, napiš proč?

1.

2.

3.

4.

5.

2. V tomto cvičení máš za úkol spojit slovo označující pocit, projev tohoto pocitu a výstižný obrázek dokreslující tento pocit.

Je možné, že některé projevy přináležejí více pocitům. Lze to vynechat.

DUPOT

SMUTEK

RADOST

SMÍCH

ÚSMĚV

VZTEK

STRACH

KŘIK

TŘES

ŠTĚSTÍ

SPOKOJENOST

PLÁČ

VÍM, CO CÍTÍ OSTATNÍ?

1. Je to u vás také tak?

Vypište pozitivní pocity dětí:

Vypište negativní pocity dětí:

2. Víím, co cítí ostatní?

K číslům otázek napiš odpovědi:

1. _____

6. _____

2. _____

7. _____

3. _____

8. _____

4. _____

9. _____

5. _____

10. _____

Na závěr si napište ke každé odpovědi, kolikrát se dané slovo ve vašich odpovědích opakovalo.

K situacím na obrázcích napište, jaké asi mají aktéři pocity, snažte se o co nejvýstižnější vyjádření pocitů.

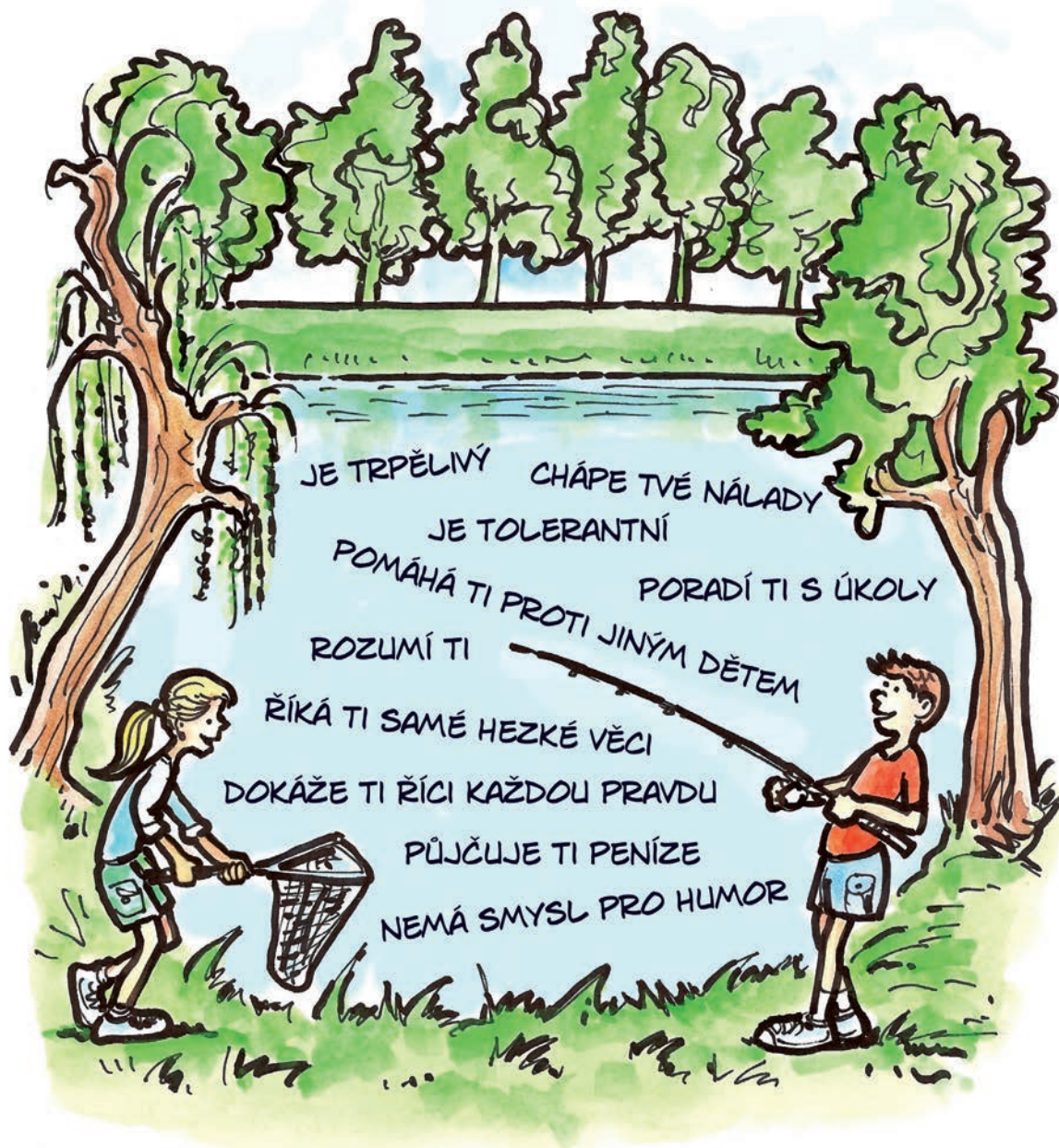

VÍM, JAK SE CÍTÍŠ

Je podle tebe liščino tajemství v tom, že přítel cítí srdcem? Víš, podle čeho se pozná kamarád? Je rozdíl v tom, vidět očima a vidět srdcem?

NABÍZÍME TI ZNAKY PŘÁTELSTVÍ. „VYLOV“ JE Z RYBNÍKA, PODBARVI JE A PŘEPIŠ JE NA LINKU.

Dobrý přítel má podle mě tyto znaky:

Konec dobrý, všechno dobré.

1. Nejprve vymyslete názvy k příběhům z učebnice.

1. příběh: _____

2. příběh: _____

2. Nyní se pokuste vymyslet zakončení obou příběhů. Podmínkou je, aby příběhy skončily pro všechny aktéry dobře. Můžete využít všechny rámečky, ale nemusíte. Pokud neradi malujete, můžete příběh dopsat.

Nyní se podívejte znova na názvy příběhů, které jste vymysleli, nechcete je změnit?

1. Dokážete najít opačné slovo ke slovu soucit? Je v tajence.

1. Nejkrásnější lidský cit

2. Ubytovací zařízení

3. Orgán smyslu zraku

4. Spojuje dva břehy řeky

5. Větší než městečko je

6. Místo pro spánek

7. „Kvetoucí“ roční období

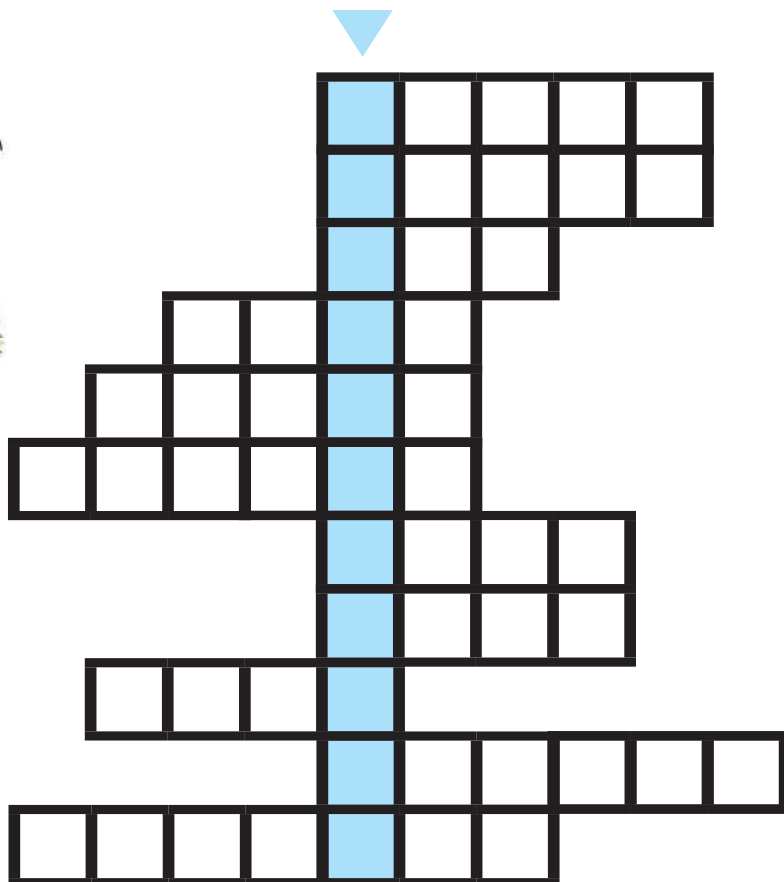
8. Spodní končetina

9. Otvor v domě

10. Opak slova těžko

11. Vnímání

2. Teď, když jste slovo vyluštili, pokuste se k němu najít synonyma (8). Aby se vám lépe hledalo, nabízíme vám několik slov, ze kterých si můžete vybrat. Slova, která vyberete, zakroužkuje a vypíše.

alergie

apatie

chlad

bezvadný

netečnost

správnost

bezcitnost

náležitost

otupělost

aktivita

zahálčivost

letargie

nečinnost

odhodlanost

zvědavost

strnulost

nezájem

lenost

ROZHLÉDNI SE KOLEM SEBE

LÍBÍ SE MI, ŽE...

Popřemýšlej o otázkách v tabulce a doplň odpovědi. Pokus se, abys měl z každé skupiny alespoň jednoho člověka.

Kdo je tvým vzorem?	Co se ti na ní/na něm líbí?	V čem bys chtěl/a být stejný/á?
v rodině:		
ve třídě (ve škole):		
jinde:		

TRIK NEBO SKUTEČNOST

Tvým dnešním úkolem bude zamyslet se nad tím, co bys udělal/a v následujících situacích.

Abys situace snadněji zvládal/a, můžeš si vybrat pomocníky.

Kdo by ti pomohl a co by udělal vzor ze světa nereálného, světa kouzel a triků?

Kdo by ti mohl pomoci a co by udělal tvůj vzor ze skutečného světa.

1. Jsi sám ve velkém městě a ztratíš se.

Svět triků a kouzel:

Skutečný svět:

2. Jste s kamarádem v lese na výletě a kamarádovi se udělá moc špatně.

Svět triků a kouzel:

Skutečný svět:

3. Pomáháš dědovi opravovat plot a rozsypeš krabici malých šroubků.

Svět triků a kouzel:

Skutečný svět:

4. Najdeš před školou mobil, po kterém už dlouho toužíš.

Svět triků a kouzel:

Skutečný svět:

5. Vypravuješ se na výlet s kamarády a utrhne se ti knoflík u kalhot.

Svět triků a kouzel:

Skutečný svět:

6. Pospícháš do školy a ujede ti autobus.

Svět triků a kouzel:

Skutečný svět:

TEN UMÍ TO A TEN ZAS ONO

Vaším úkolem bude přiřazovat k postavám aktivitu a označovat podle vás správnou variantu slo-
vem **ANO** a slovy **NE** nesprávnou variantu. Slova **ANO**, **NE** vpisujete do postranních sloupců.

Budete přitom přemýšlet, jak by se zachoval někdo, kdo je vaším vzorem, někdo, kdo se zachová vždy
tak jak má – tedy správně!

	Jdete za chlapci a upozorníte je na jejich nesprávné počínání. Pokud byste se báli přímo je oslovit, půjdete za důvěryhodným dospělým a řeknete mu to.		Slušně kamarádovi řekneš, že ti úkol dal hodně práce a on si ho mohl také udělat doma sám.	
	Zjistili jste, že se paní prodavačka spletla a vrátila vám o stokrát víc – upozorníte ji, že se zmýlila.		Začneš se smát a sebereš mu koloběžku.	
	Otočíte se a budete dělat, že jste nic neviděli. Případně rychle projdete kolem nich a nebudete si jich všímat. Raději nikomu nic neřeknete.		Požádáš ji, aby nebrzdila provoz, a po schodech odejdeš.	
	Pomůžeš mu na nohy, otřeš mu slzy a pomůžeš mu najít rodiče.		Po zjištění, že se pokladník spletla ve svůj neprospěch, nic neřeknete, peníze vezmete a odejdete.	
	Přistoupíš k ní, nabídneš jí pomoc a pomalu jí pomůžeš na schody.		Nebude se ti chtít mu dát úkol opsat, dal ti hodně práce, ale nechceš, aby o tobě říkal, že jsi lakomý a sketa.	